

О.В. Кузнецова

Дніпровський державний
медичний університет
Дніпро, Україна

Надійшла: 29.08.2023

Прийнята: 17.09.2023

DOI: <https://doi.org/10.26641/1997-9665.2023.3.160-162>

УДК 371.315.3+378.147.31+611.01

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙ- НИХ ЗАНЯТЬ З АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Kuznetsova O.V.   **Optimization of lectures on human anatomy during martial law.
Dnipro State Medical University, Dnipro, Ukraine.**

ABSTRACT. Lectures occupy a significant place in the educational process at all levels of education. Their teaching during the long military conflict in Ukraine and with a decrease in the number of hours in the curricula of higher educational medical institutions requires from the teaching staff certain scientific and pedagogical knowledge and skills, using the maximum creative potential of each lecturer. Lectures on the discipline "Human anatomy" are basic in the system of training specialists of medical institutions of all countries in the world and aimed at the ability of students to perform a comprehensive analysis of the structure of the human body, the formation of clinical thinking abilities as a basis for subsequent courses. Higher educational medical institutions have already learned how to satisfactorily solve the organizational measures of online teaching of lectures and the presence of students in distance learning, but at the same time the most important remain methodological issues and the issue of the student's active participation in mastering the material of the discipline. The overall effect of the lecture is determined, firstly, by its content, secondly, by the way of organizing joint activities and those means of communication that ensure active and meaningful interaction between the lecturer and the audience. There is a big difference between "dry" teaching of a topic and a teacher's conversation with a student. In the first case, the student loses the knowledge-interest chain and becomes a passive listener, and at the end of such a lecture, he loses the motivation to attend. In my opinion, one of the means of activating listeners during lectures, their mental activity and interest, generalization of previously studied and new material, focusing attention on the issues to be solved is a lecture-conversation. Any conversation provokes thinking, analysis, the ability to correctly formulate one's opinion, opens up the student's potential and understanding and knowledge of the topic. The questions asked during the lecture encourage the search for the correct answer, activate the student's work, serve as an activator for understanding and support the interest in listening to theoretical material. Such lectures contribute to the students' acquisition of not only theoretical knowledge, but also the development of abstract thinking, the formation of motivation for educational, cognitive and future professional activities.

Key words: medical education, pedagogical methods, teaching of lectures, lecture-conversation.

Citation:

Kuznetsova OV. [Optimization of lectures on human anatomy during martial law]. *Morphologia*. 2023;17(3):160-2. Ukrainian.

DOI: <https://doi.org/10.26641/1997-9665.2023.3.160-162>

 0000-0002-5157-3672

 olgatoubien1410@gmail.com

© Dnipro State Medical University, «Morphologia»

Важливою складовою національної безпеки країни під час тривалого воєнного конфлікту, в якому опинилась Україна, є можливість проведення безпечного, кваліфікованого навчання з виконанням усіх поставлених цілей якісної освіти та підготовки майбутніх спеціалістів.

Дисципліна «Анатомія людини» є базовою у системі підготовки фахівців медичних закладів усіх країн світу. Всебічні знання з анатомії людини лежать в основі розуміння основних засад практичної медицини, створюють підґрунтя для подальшого опанування клінічних дисциплін [3]. Будь-які вдосконалення системи фундаментальних анатомічних знань повинні бути направлені

на здатність студентів здійснювати комплексний аналіз будови організму людини, формування клінічних здібностей мислення як основи для наступних курсів [2].

Лекції посідають суттєве місце у навчальному процесі на всіх рівнях освіти, не тільки у вищих учбових медичних закладах. Метою лекції є сприяння обміну знаннями, досвідом відповідність сучасним дидактичним і виховним цілям, формування інтересу і прагнення до навчання, наближення навчального процесу до умов професійної діяльності. Підготовка до лекцій вимагає від професорсько-викладацького складу певних педагогічних знань та навичок із викори-

станням максимального творчого потенціалу особисто кожного викладача. На жаль, кількість лекцій у навчальних планах вищих учбових медичних закладів різко зменшилась. У зв'язку з цим від педагогів вимагається творче ставлення до них, щоб за максимально короткий час викласти основні засади знань, розуміння, компетенцій з певної теми дисципліни та зрозуміти рівень сприйняття матеріалу студентом. З цією метою використовуються як класичні, так і інноваційні, індивідуальні методичні прийоми та способи активізації класичних лекцій.

Починаючи з колективного карантинного періоду пандемії у світі, пов'язаного з COVID та на теперішній час тривалої війни, в якому опинилась Україна після вторгнення Росії, унеможливилось традиційне аудиторне проведення лекційних занять. Науково-педагогічними колективами почали розроблятися технології дистанційної подачі матеріалу з використанням тих чи інших освітніх форматів он-лайн навчання, які можуть бути застосовні у роботі медичних вузів під час викладання фундаментальних дисциплін [1].

На кафедрі анатомії людини, клінічної анатомії та оперативної хірургії Дніпровського державного медичного університету лекційний матеріал подається у форматі он-лайн презентацій, зроблених у програмних пакетах Microsoft Power Point, з коментуванням викладачем кожного представленого слайду. Заняття проводиться у Google Meet конференціях у визначений розкладом час. Кожна лекція обов'язково представлена на сайті кафедри. Враховуючи необхідність перебування в укриттях під час оголошених тривог повітряної небезпеки, відсутності студента, виклад таким чином лекційної теми можна переглянути в свій власний визначений час, навіть кілька разів, зупинившись на важливих моментах, освоюючи новий матеріал з дисципліни чи повторюючи вже прослуханий, готуючись до практичних, семінарських занять або вивчаючи теми самостійних занять.

Таким чином, організаційні заходи викладання лекцій вирішуються задовільно, але при цьому найважливішими залишаються методичні питання та питання активної участі студента у опануванні матеріалу. Загальний ефект лекції визначається, по-перше, її змістом, по-друге, способом організації спільної діяльності й тими засобами спілкування, які забезпечують активну і змістовну взаємодію педагога з аудиторією. Дуже часто на он-лайн лекційному занятті студенти, використовуючи можливість безконтактної присутності «очима» з лектором просто «виснуть» на зв'язку, не вникаючи в розповідь лектора.

Одним з засобів активізації та зацікавленості студентів під час лекційних занять, їх активної участі у опануванні матеріалу з дисци-

пліни є, на мій погляд, лекція-бесіда – «діалог з аудиторією». Вона передбачає безпосередній контакт педагога з аудиторією, що дає змогу зосередити увагу учнів, визначити темп викладу навчального матеріалу з урахуванням рівня підготовленості та освіти аудиторії.

Є велика різниця між «сухим» викладанням теми та бесідою викладача зі студентом. У першому випадку студент втрачає ланцюг знання-зацікавленість і стає пасивним слухачем, а наприкінці такого лекційного заняття втрачає мотивацію присутності. Тому і подальша підготовка стає більш незрозумілою, коли з великого об'єму матеріалу треба вибрати необхідну інформацію і конкретизувати нові знання. Студент вже розгублюється і вчить «все підряд», не розуміючи зв'язку викладеного лекційного матеріалу, практичного та семінарського заняття.

Будь яка бесіда викликає мислення, аналіз, здатність правильно формулювати свою думку, відкриває потенціал студента та розуміння і знання теми. Питання, які ставляться на лекційному занятті, підштовхують до пошуку правильної відповіді, активізують роботу студента, слугують активатором до осмислення та підтримують інтерес слухання теоретичного матеріалу.

Участь учнів у лекції-бесіді можна забезпечити різними прийомами. Поширені в педагогічній практиці, наприклад, *запитання до аудиторії (спантелічення)* [4]. Вони можуть носити інформаційний характер, тобто бути спрямованими не на контроль, а на з'ясування думок і рівнів поінформованості студентів з проблеми, що вивчається, актуалізації знань, необхідних для її розуміння, визначення ступеня готовності до сприйняття матеріалу лекції. При цьому варто включати матеріал попередніх тем, що є базою для засвоєння та розуміння наступного нового матеріалу. Запитання адресуються всій аудиторії. З метою заощадження часу, запитання слід формулювати так, щоб можна було дати однозначну відповідь. З урахуванням змісту відповідей, лектор буде свої подальші дії.

Безумовно, лекція стає проблемною тоді, коли має певні інтелектуальні труднощі, низький рівень підготовленості та пізнавальні можливості студента. Коли рівень підготовленості слухачів досить високий, можна ставити проблемні запитання, спонукати до обмірковування ситуації. В такому випадку добре підходять приклади з життя або клінічної практики, що відповідають тематиці лекції. Студенти, замислюючись над змістом ситуації, виявляють інтерес до теми лекції, позитивно ставляться до матеріалу, який підлягає вивченню, намагаються самостійно або разом з лектором розв'язати проблемну ситуацію.

Підсумок

Грунтуючись на отриманому досвіді слід за-

значити, що лекції діалогового характеру найкраще розкривають основну їх мету:

1) академічного викладення теми з досягненнями науки з питань, що розглядаються; 2) з'ясування невирішених і дискусійних проблем; 3) узагальнення раніше вивченого та нового матеріалу; 4) основних форм засвоєння матеріалу; 5) подання рекомендацій щодо використання основних висновків з теми лекції на практичних заняттях; 6) зосередження уваги студентів на питаннях, які вирішуються; 7) активна участь студента у лекції; 8) активізація розумової діяль-

ності аудиторії; 9) залучення слухачів до творчого пошуку не лише в науковому плані, але і як майбутніх практичних працівників.

Такі лекції сприяють набуттю студентами не тільки теоретичних знань, а й розвиткові абстрактного мислення, формуванню мотивації навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності.

Інформація про конфлікт інтересів

Потенційних або явних конфліктів інтересів, що пов'язані з цим рукописом, на момент публікації не існує та не передбачається.

Літературні джерела References

1. Kuznetsova O, Nefedova O, Shevchenko I. The introduction of innovative technologies in the remote presentation of the material of practical classes in a medical university. *Modern Science Moderní věda*. 2021;3:115-121.

2. Mota MF, Mata FR, Aversi-Ferreira TA. Constructivist pedagogic method used in the teaching of human anatomy. *Morphologia*. 2010;28(2):369-374.

3. Orsini E, Quaranta M, Adalgisa MG, Mongiorgi S, Cocco L, Billi AM, Manzoli L, Ratti S. Near-Peer Teaching in Human Anatomy from a Tutors' Perspective: An Eighteen-Year-Old Experience at the University of Bologna. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022;19(398):1-17.

4. Yagupov VV, author. [Pedagogy: Education. manual]. Kyiv: Lybid; 2002. 560 p. Ukrainian.

Кузнецова О.В. Оптимізація проведення лекційних занять з анатомії людини в період воєнного стану.

РЕФЕРАТ. Лекції посідають суттєве місце у навчальному процесі на всіх рівнях освіти. Їх викладання під час тривалого воєнного конфлікту в Україні та при зменшенні кількості годин у навчальних планах вищих учбових медичних закладів вимагають від професорсько-викладацького складу певних науково-педагогічних знань та навичок із використанням максимального творчого потенціалу особисто кожного лектора. Лекції з дисципліни «Анатомія людини» є базовими у системі підготовки фахівців медичних закладів усіх країн світу та направлені на здатність студентів здійснювати комплексний аналіз будови організму людини, формування клінічних здібностей мислення як основи для наступних курсів. Вищі учбові медичні заклади вже навчилися задовільно вирішувати організаційні заходи он-лайн викладання лекцій та присутності студентів при дистанційному навчанні, але при цьому найважливішими залишаються методичні питання та питання активної участі студента у опануванні матеріалу з дисципліни. Загальний ефект лекції визначається, по-перше, її змістом, по-друге, способом організації спільної діяльності й тими засобами спілкування, які забезпечують активну і змістовну взаємодію лектора з аудиторією. Є велика різниця між «сухим» викладанням теми та бесідою викладача зі студентом. У першому випадку студент втрачає ланцюг знання-зацікавленість і стає пасивним слухачем, а наприкінці такого лекційного викладання втрачає мотивацію присутності. Одним з засобів активізації слухачів під час лекційних занять, їх розумової діяльності та зацікавленості, узагальнення раніше вивченого та нового матеріалу, зосередження уваги на питаннях, які вирішуються, на мій погляд, є лекція-бесіда. Будь яка бесіда викликає мислення, аналіз, здатність правильно формулювати свою думку, відкриває потенціал студента та розуміння і знання теми. Питання, які ставляться на лекційному занятті, підштовхують до пошуку правильної відповіді, активізують роботу студента, слугують активатором до осмислення та підтримують інтерес слухання теоретичного матеріалу. Такі лекції сприяють набуттю студентами не тільки теоретичних знань, а й розвиткові абстрактного мислення, формуванню мотивації навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: медична освіта, педагогічні методики, викладання лекцій, лекція-бесіда.